

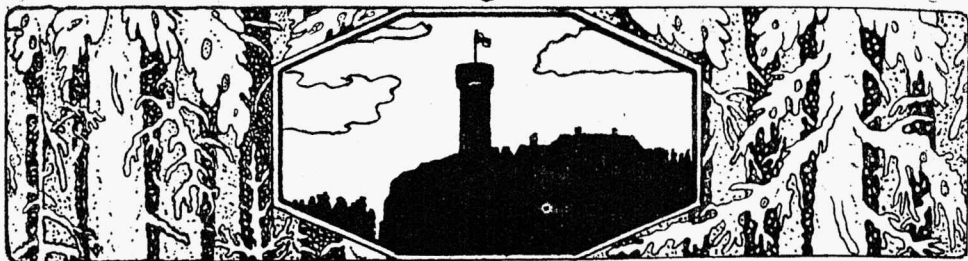

29. VEEBRUAR

1924

III AASTAKÄIK

OMA NURK. TALVEL.

Mätasmutt.

Talv naugub kogu omas hiilguses õues, puud on kattunud valge koor-maga ja oksad kisuvad alla, alla. Oi, ilus on mets talvel! Ja juhtud sa veel oksti puudutama, siis jookseb sulle niisugune lumesadu kaela, et hoiä alt. Metsa serval, lahutatud kitsa heina-maaga, on järv. Ta on õige väike. Silm ulatab nägema teisele kaldale. Suvel, siis kohises järv ja hää oli heinamaa mätastikus kukerpalli lasta ja kuulda lainete laksumist. Nüüd ei kohise ta; külm on ta kaanega kat-nud ja ta puhkab väälegi paksu lumi-koorma all. Mülgasraba on nüüd

palju ilusam. Soomülkad ja liivakan-dikud on ühesugused, tasased; val-gendavad lumihanged vaid jooksevad rööbastikku metsa poole. Keset raba on suur kuusk. Räägitakse, tolle kuu-se kohal olnud vanasti linn, eestlaste pelgupaik.

Üle tardunud raba sõidavad puu-raiujad rõõmsalt lauldes. Lumi ru-diseb reejalaste all, teravad kirved helgivad madala päikese paistel. Maanteelt kostab hele kellade kõlin: till-tail-trill-trall! Metsad kajavad vastu. Sääl sõidavad pulmalised peolt koju ja — hõiskavad.

K. Kajak.

Vikerkaarlane-lasterõõmlane, 1922. a. alates üks esimestest ja agaramatest „Vikerkaare“ kaastöölistest.

Vikerkaarlaste keskel.

Armsad vikerkaarlased!

Olen uus „Vikerkaare“ sõber ja tunnen end nii üksi. Kas pole teist kedagi, kes tahab muga kirjavahetust? Ma luban õige lõbu-said kirju kirjutada. Eks oleks tore? Iseäranis palun Hilja-Voorot ja Tartu-Pauli omi aadresse „Vikerkaares“ teatada. Ootan ja loodan, et vikerkaarlased mu vastu võtavad.

Motik.

Omavahel!

Soovin vikerkaarlastega kirjavahetusse astuda.

Minu aadress: Viljandimaa kirikumõis.

Heino L.—.

Otsime kirjavahetust kõrgemate alg-koolide viiendate ja kuuendate klassidega.

Saadjärve kõrgema algkooli VI. klassi õpilaste ühing, Voldi, postkast 24.

*

Küsimused neile, kes soovivad pisut naerda ja pisut mõelda.

Ei tea, kumb kumba soojendab, kas ka-sukas meest või mees kasukat?

Mispärast kassid ei armasta raudlaevas elada? Mis neil sääl viga peaks olema?

Toots.

Nr. 9. Vastutav toimetaja: M. Nurmik. **1924.**
Tegevad toimetajad: A. Oengo-Johanson ja J. Neggo-Vössokotsky.
Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid
teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kella 2—3.
Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.
Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.
Üksik number 15 mk.

TALVE PÜHA.

Eeva Pälluri.

I.

Linnakoollist saabusime vennaga
roidunudena, väsinutena koju. Aga siis
hakkasime suusatamas käima. Öhtuti,
kui kuu tõusnud, läksime. Tulime tagasi
värsketena, punapõskistena. Oli see
rõõm!

Laugleb laotus üle maa, mis uppund uude ellu:
taevast tasa langenusse,
ilmas hapraks hangenusse

õievihma.

Püha! Valgeis kasukais on väiksed männid,
kuuseoksad teedelahkneil — muinaselajate hännad.
Külmus on ja vaikus. Kaugeis metsis heletusi hellu...

Kiiskab karratikandusis ühmünd akna hõbe...
Kulla-kuppu kuuke! Sinu võrk
virvelev ja pudenev ja hõrk

mähib ilma.

Tähed taeva tuliüues sinikuues on kui hõbenõelad,
pilgutelevad ja naeratelevad — te kelmid õelad! —
põeb ju loodus kuu- ja valgeööde-tõbe.

Metsast kuuseladvast kuuselatva, alla kuu
lehitaks kui inglijuused...
Välja, veli, välja suuksed

väljadelle!

Läheme, et ajaks hõbelitrimerre siniteed,
kuni kestvad karged külmad, jätkub valget ööd.
Ilm on hää ja Jumal armas: naerukulinaid paiskab me suu!

II.

*Hüppame hüüates, hõisates vastu taevale — uude ellu!
Kas pole rõõm see — metsateel
habemik vanamees küljeli reel*

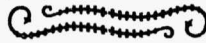
kinnitab kasukarihma.

*Nagu pisitillukesed hiirepojad siutsuvad, rudiseb jalaste all,
habe härmatab tunduvalt, tähed ringmängivad ülal —
Vanamees popsutab piipu ja muigab ja kuulatab aisakellu.*

*Kaugel, näed? — Küla kui lumised heinasaod suured,
hälbivad ähmased tuledki.
Olen veel mina ja sina, kas oledki?*

On vaid taevast ja tähti.

*Midagi juhtub! Saame vast tiivad võimsad üle selgade,
inimesed ja ilma ja kõik, mis säääl, alla jalgade,
Või tahab Jumal üles kitskuda elulillede noorused juured?*

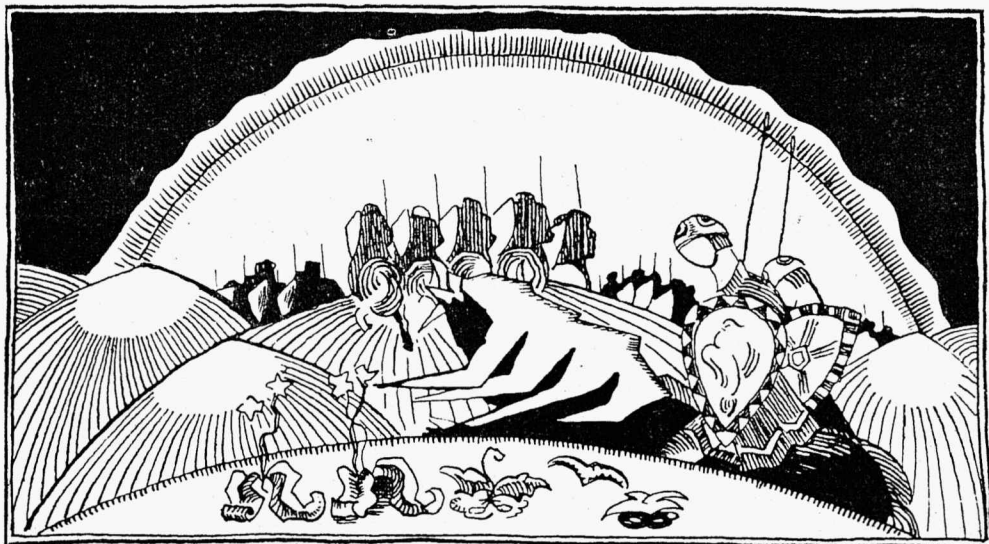

LAVIINID.

Vikerkaarlane Esko Sarep metsas
suusatamas.

Laviinid, mis viimastel päevadel teata-
vasti sünnitasid suurt kahju Berni Ober-
landis, tekivad sagedasti tühistest põhjus-
test. Nad võivad saada alguse isegi sosis-
tamisest. Nii mõnigi julge ronija on kaota-
nud oma elu, hõigates kaaslasi lumisel mäe-
veerul. Laviin, mis mõne aasta eest mattis
Alpides huvireisijate seltskonda mitmes
saanis, tekkis kellade helinast. Selle järele
keelati sel teel kellade tarvitamine ära.
Reisijad, kes tulevad Shveitsi esimest kor-
da, pärivad sagedasti, mil põhjusel on mäe-
veerudele ehitatud kaugelt märgatavad
tõkked. Need tõkked on laviini murdjad,
ilma milleta raudteeühendus Shveitsis tea-
tud aastaajal oleks kindlasti pidanud kat-
kema. Oleks mõttetu ehitada tõkkeid sinna,
kus laviinid on juba suutnud saavutada tea-
tava hoogsuse. Niipea kui laviin on pan-
nud alla veerema määratuid lumimasse,
puutüvesid ja kaljurahne, ei suuda teda pi-
dada ükski jõud. Sellepärast ehitatakse
võimsaid kivitõkkeid kõrgele üles, mäe-
veerudele. Ehitamine on raske ja häda-
ohtlik, sest materjaali tuleb kohale toime-
tada tööliste seljas teedel, kus pole ruumi
kahele inimesele kõrvuti kõndimiseks. Kus
mäed niisugusele tööle liig järsud, tuleb
tarvitusele võtta teistsugusi abinõusid. Osa
Lötschbergi raudteest on raiutud kaljusse,
mille üle laviinid müristavad. Rhone orgu
ilma et sünnitaksid iseäralist kahju.

MALEVA

ISAMAA PÜHA.

öödunud on suurim isamaa püha — Eesti riigi iseseisvuse 6. aastapäev. Vaimustusvood on võimsalt mühanud üle kogu Eesti. Kõikjal on silmad särama löönud ja huuled hõiskamas: Vaba on Eesti, iseseisev me isadema!

Nagu suur tuli on laiali lagunenud üle kogu Eesti pühama leegina — isamaa-armastus. Südamed on süttinud põlema kõigil, eriti noortel pakitseb põues tung teenida kuidagi isamaad, kangelasteoga tunnistada isamaa-armastust, tahaks kas või surra isamaa eest. Ja hakkab mõnelgi nagu kahju, et ei saanud kaasa sõidida Vabadussõjas ja surra kangelasena.

Kuid kuulge, noored, kuulge igaüks! — isamaa hüüab teid. Teie elu, tugevaatelist, elujulget, loomisvõimelist elu ta vajab.

Au ja igavene mälestus langenuile, nad täitsid ustavalt oma kohuse, kuid ka teil, meie elujõulised noored, on kohused.

On alanud uus aegjärk. Uus aeg aga nõuab uusi inimesi. Need uued inimesed uute vaadetega olete teie. Mis võidetud, nõuab hoolega hoidmist, ülesehitamist, vaimliselt süvendamist. Teilt loodetakse, et te aru saaksite uue aja ülesannetest.

Eesti vaim tahab tunnustamist. Igale rahvale on kallimaks varaks ta omapärasus, ta iseseisev vaim, ta kultuur — see ta surematu elu. Seda peate teie, noored, hoidma, Eestit uuesti üles ehitades, see on teie ülesanne. Eesti rahva hing tahab elada. Vabanegem võõralt võetud kommetest, leidkem uusi nüüdisaja kohaseid väljendusviise vana Eesti vaimule, loogem Eesti kultuuri kunstis, kirjanduses, traditsioones.

Siin ulatavad meile meie ärkamisaja kangelasvaimud ustavalt kätt, siin on side ja sild noorte ja vanade vahel, mis ühendab nüüdisaega endisega: Vana taaralaste vaim, mille noored viivad uutele võitudele, leides uusi väljendusviise. Meie eisisade vaim elab meis kõigis. Viigem ta võidule!

Kuid pidagem meeles üht: Sama armastus, mis meil oma kultuuri ja isamaa vastu, on ka teistel rahvastel endi isamaa vastu. Uueaja noored teavad, et elame rahvaste ja riikide enesemääramise aegjärgus. Olgem õiglased! Aukartust endi ja samuti teiste rahvaste isamaa-armastuse ja kultuuri ees! Mõistkem õieti aega! Kus isamaa-armastus on rajatud teiste rahvaste hukkumisele, sääli viib ta paratamata sõdadele ja hukkumisele. Vaadake Saksamaad kui lähemat ja elavamata nähtust, kuidas kogu rahva vale kasvatus — vihkamisest ja teistest üleolemistundest võrsunud patriotism ja vägivaldne militarism viis kogu Saksa riigi ja kultuuri langusele. — Siin on midagi mõtlemiseks.

Ajagem uut sihti! Uuel ajal on uued aated. Ajaloos võib märgata uut vaimu: hinnata väikerahvast samuti kui suurt; tunnustada endi õigust, kuid samuti ka teiste. Hakatakse aru saama, et maailma rahvad on üks suur inimkonnapere, kus kõik vajavad teineteist. Vaimuvallas on see juba ammu saanud üldmõistetavaks. Beethoveni, Chopini, Skrjabinini muusikat kuulatakse meil ja mujal samuti kui nende kodumail. Teadus on saanud kõikide maade üldvaraks. Raamatud rändavad ühest riigist teise, kuid ka masinaid, terast ja rauda, riidet ja vilja jne. vajavad riigid üksteiselt. Sõlmitakse rahvusvahelisi sidemeid, luuakse liituseid ja lepinguid, olgu see kaubanduslikel või poliitilisel alal. Metsik maailma-

sõda on äratanud tungi rahu ja kokkuleppeteel lahendada rahvusvahelisi tüliküsimusi ja hoiduda sõdadest. Seks loodi Rahvaste Liit.

Ka Eesti, kui üks noortest ärksamaist riikidest, astus Rahvaste Liitu. Rahvaste Liidu algatajaks oli hiljuti surmale suikunud endine Ühisriikide president W. Wilson, kes selle pealuseks kavatses panna edaspidiste sõdade ärahoidmise. See algmõte, mis Rahvaste Liidu asutamisel veel täiesti võidule ei pääsenud, leiab praeguse Inglise uue tööerakondlastest peaministri Ramsay Macdonaldi poolt elavat toetust. — Väsinud on maailm sõdadest, väsinud hävitamisest ja vihkamisest. Inimlikumad tunded tõusevad jälle esiplaanile, näed venda ka teise-rahvuslikes riigis, tunned, et teiste hukkumisele asetatud püüded ei vii elu edasi. Aga meie püüded olgu elu, põimigem oma isamaa-ateisse ka inimkonna aateid. Homo sum (inimene olen) ja kui inimkonna kodanik saan olla kõige parem kodumaa kodanik. Neisse aateisse tungige ka teie, noored, mõistke, et verine sõda on siiski rahvad üksteisele inimlikult lähemale toonud. Revolutsioonid on pühkinud monarhismi ja seisusvahed. Mõiste „rahvas“ esineb uues valguses, milles ühevõrra väärtusline iga seisus. Neile sügavhUMANISTLISTELE, kaugele tulevikku ulatavaile põhimõteteile on rajatud Eesti demokraatlik vabariik.

Neil aluseil püsigu ja kasvagu Eesti riik, ses vaimus kasvagu Eesti võimas noorpõlv.

I. N.-V.

Oskar Wilde'i järele Mild Kivikild.

Ühel päeval läks läbi küla armetu kerjusnaine. Ta riided olid rebened ning jalad verised karedast maantee-kruusast. Halb oli ta seisukord. Olles väsinud, istus ta puhkama lopsaka kastanipuu alla.

Nähes kerjajat ütles kaaslasile Tähtlaps:

„Vaadake, sääl istub inetu kerjusnaine ilusa lopsaka puu all. Lähme ajame ära selle peletise, kes nii jõle ning rüvetatud haigusist.“

Ta lähenes kerjusnaisele, viskas kividega ning pilkas teda. Hirmu-

nud pilgul silmitses kerjus üleannetut, ent ei mingi kutsunud halastust Tähtlapse südamesse.

Nägi seda juhtumisi puuraiuja, tuli Tähtlapse juure ning noomis teda: „Mis on teinud see vaene kerjusnaine sulle, et oled nii julm¹⁾ ta vastu?“

Ent hirmsasti vihastas Tähtlaps, veri tungis talle pähe ning põrutades jalaga vastu maad ütles: „Kes oled sina, et aruannet nõuad mu tegude üle? Pole ma ju sinu poeg, et võid mind käskida ning keelata.“

„Tõsi, sul on õigus,“ ütles puuraiuja, „nüüd alles näen, et halvasti tegin, kui tol korral metsast sind leidsid andsin varju sulle oma uluall.“

Kuuldes neid sõnu, karjatas kerjusnaine ning langes minestusse. Kandis oma maija puuraiuja õnnetu kerjuse, andis talle süüa ning kõigiti hoolitses ta eest.

Ei söönud ega joonud õnnetu, ta küsis puuraiujalt: „Sa ütlesid vist, et leidsid selle lapse metsast, kas polnud see vast kümne aasta eest?“

„Tõsi,“ vastas puuraiuja, „ma leidsin ta metsast ning sellest on möödunud ju kümme aastat.“

„Mis oli lapsel ühes, kui leidsite ta? Kas polnud tal kaelas merivai-gust kee ning kas polnud ta mähitud kullaga tikitud kuube?“ küsis kerjusnaine.

¹⁾ Julm — vali, halastamata, metsik.

„Õigus,“ vastas puuraiuja, „kõik oli nii, nagu kõnelete teie.“ Ta tõi välja kirstust kaelaehete ning kuue ja näitas neid kerjusele.

Nähes neid asju, puhkes nutma rõõmu pärast kerjusnaine ning hüüdis: „See on mu väikene poeg, kelle kaotasin aastate eest, palun, kutsuge ta siia. Otsides teda rändasin läbi terve ilma.“

Läksid välja puuraiuja ja ta naine ning hõiksid Tähtlapsel: „Tule tuppa, säält leiad oma ema, kes ootamas sind.“

Täis imestust ning säravat õnne jooksis Tähtlaps majja. Ent nähes, kes ootamas teda, irvitas põlastavalt: „Kus on siis mu ema? Näen, vaid siin nurjatut kerjusnaist.“

Ütles kerjus: „Mina olen su ema.“

„Kuidas julged sa kõneleda nii!“ kisendas ägedalt Tähtlaps: „Pole mina su poeg, oled ju vaid vilets kerjus, kelle ihukatteks närused räbalad. Mine ära, et ma ealeski²⁾ ei näeks su inetut lõusta.“³⁾

„Oled tõesti mu poeg,“ ütles kerjusnaine ahastades, langes põlvili ta ette ning sirutas käed tema poole: „Varastasid rõõvlid su minult ning jätsid su surema metsa. Ma tundsin su kohe su kuuest ja kaelaehetest. Tule minuga, ma palun, olen rännanud otsides sind läbi terve maailma! Tule minuga, mu poeg, sest vajan su armastust!“

Tähtlaps ei liikunud paigast, ta luskustas südameuksed ning õnnetu ema valuline nutt ei tunginud ta hinge.

Ja kõneles Tähtlaps emale, ta hääl oli kalk ja mürgine: „Kui oled tõesti mu ema, oleksid pigemini võinud jääda eemale minust ning mitte tulla siia häbistama mind. Oleksid võinudki jätta mulle õnneliku arvamise, et olen Tähtlaps, ent mitte näruse kerjuse poeg. Mine ära, et ealeski ei näeks sind.“

„Oh, ma õnnetu ema!“ ahastas kerjus: „suudle mind enne veel kord, kui lahkun sust, poeg, ainsamaks lohutuseks seegi, sest tea, et nii palju näinud vaeva ma otsides sind.“

„Ei,“ vastas Tähtlaps, „liig inetu oled selleks, suudleksin pigemini madu või kärnkonna, kui sind.“

Tõusis kerjus ja kibedalt nuttes kauges metsa. Rõõmustas selle üle Tähtlaps, jooksis tagasi oma kaaslaste juure, et alustada uuesti mängu.

Ent kui nägid teda teised, hüüdsid nad: „Oled inetu kui kärnkonn ja vastik kui madu. Mine ära me hulgast, ei taha me mängida sinuga!“ Ja nad kihutasid ta välja aiast.

Kortsutas kulme Tähtlaps ning kõneles endamisi: „Ei mõista ma, mis ütlesid nad? Lähen allikale vaatlema end ning ütlen endale, et olen ikkagi ilus.“

²⁾ Ealeski — ialgi.

³⁾ Lõust — näomoonutus, koletuslik.

Siis jooksis ta allikale, vaatles end ja nägi: ta nägu oli kui kärnkonna inetu lõust ning ta keha otsegu nastiku vöödilise kest. Meeleheites langes, ta silmili murule ning nuttis kibedasti: „Õnnetus on tulnud mu pääle mu raskete pattude pärast. Sest ma salgasin oma ema, ajasin ta minema ning olin uhke ja kalk ta vastu. Nüüd lähen ilma ja otsin kuni leian ta.“

Siis tuli ta juure väike puuraiuja tütar ning ütles lohutavalt:

„Mis sellest, et kaotasid välise ilu? Jää meiega, mina ju ei pilka sind.“

Tähtlaps vastas talle: „Olin kalk oma emale ja inetus on karistuseks mulle. Pean minema maailma, kuni leian ta, et ta võiks andeks anda mu süüteo.“

Siis jooksis ta metsa ja hõikas ema, ent keegi ei vastanud talle. Kogu päev hõikas ta. Kui loodenes päike, heitis ta lehtedest asemele ning uinus. Kõik linnud ja loomad põgenesid ta juurest, sest meeles oli neil ta julmus. Ainult kärnkonnad valvasid ta päitsis ning salalikud maod roomasid ta ümber.

Hommikul tõusis Tähtlaps, noppis okstelt mõne kibeda marja, kustutas nendega nälga ning härdalt nuttes läks läbi tiheda metsa. Kõigilt, keda kohtas, küsis ta, kas pole juhtunud nägema nad ta ema.

Ta ütles mutile: „Sa käid läbi kõik maaalused urkad, kas pole näinud säääl mu ema?“

Mutt vastas: „Kuis võin ma teada seda, sa võtsid ju mu nägemise.“

Ta ütles kanepilinnule: „Sa tiirled kõrgel siniõhus, näed kogu maailma. Ütle, kas näed mu ema?“

Kanepilind vastas: „Kuis saan ma lennata, sa löikasid ju oma lõbuks mu tiivad.“

Väikeselt oravalt, kes elas suure pedaja otsas ja kurvastas üksinduses, küsis ta: „Kus on mu ema?“

Oravake vastas: „Surmasid mu ema — kas otsid ka oma ema selleks, et surmata teda?“

Lastes pää norgu nuttis Tähtlaps ning palus andeks Jumalalt oma patu. Ta läks läbi metsa, ikka otsides kerjusnaist. Kolmandal päeval jõudis ta metsaveerule ning läks üle laia lagendiku.

Minnes läbi küla pilkasid teda lapsed ning pildusid kividega. Ei antud üheski talus talle ulualust, isegi mitte laudas, sest kartsid ju ebausklikud talumehed, et ta võib tuua enesega viljaikalduse. Ametvõimud kihutasid ta välja külast ning ükski ei halastanud ta pääle.

Kusagil ei kuulnud ta midagi kerjusnaisest, kes oli ta ema. Kolme aasta kestes, ta rännakul, näis tihtiigi, nagu näeks ta ema teisel pool maantee. Hüüdis teda, jooksis talle järele, kuni jalad veristusid karedaist kruusakividest. Kunagi ei jõudnud temani. Möödaminejad ei teadnud ükski kerjusnaisest ning nad naljatasid Tähtlapse kurbuse üle.

Kolm aastat rändas ta ilmas. Ei kübetki halastust, ei raasugi kaastundmust leidnud ta kusagilt. Kõik olid samuti julmid temale, nagu ta varemalt teistele. Ühel õhtul jõudis ta suure linna väravasse. Linn asus jõe kaldal ning oli piiratud kõrge tugeva müüriaga. Väsimusest nõrkemas ning jalad käimisest rakus, tahtis ta astuda sisse neist väravaist. Ent vahisõdurid sulesid sõjariistega tee ning küüsisid karmilt: „Mis sul tegemist siin linnas?“

„Otsin oma ema,“ kostis Tähtlaps, „palun laske mind läbi, arvan et ta on siin linnas.“

Ent sõdurid pilkasid ja naljatasid ta üle. Väristades musta habet ütles neist üks: „Tõesti, sind nähes ei rõõmustaks su ema, sest oled inetum kui kärnkonn mädasoos või ilgeim“)

*) Ilge — inetu, vastik; ilgeim — kõige inetum.

madu haisevas rabas. Mine juba, mine ära, su ema ei ela siin linnas.“

Teine sõdur, kes käes hoidis kollast lippu, ütles: „Kes on su ema ja miks otsid teda?“

„Mu ema on kerjus nagu ma isegi.“ ütles Tähtlaps, „olin halb ta

Vastasid sõdurid: „See oli kerjus ning kerjuse laps ja me kihutasime ta minema.“

„Mitte nii, ütles juuretuliija, „müügem ta orjaks karika magusa veini eest.“

Ja üks vana, kurja välimusega

vastu, palun lubage mind läbi, et leiaksin andeksandmist emalt, kui ta viibib siin linnas.“

Ent ei lasknud sõdurid teda linna, tõrjusid tagasi, torgates Tähtlast piikidega.

Nuttes läks Tähtlaps tagasi. Ent siis tuli üks mees, kelle raudriie ilustatud kullaga ning kelle kiivrit kaunistas tiivuline lõvi. Ta küsis vahtidelt: „Kes oli see, kellele sulesite linnaminekuks tee?“

mees, kes juhtus kuulama nende kõnet, hüüdis: „Mina ostan ta selle hinna eest.“ Andis sõdureile nõuetava summa ning talutas kättpidi Tähtlapse enesega linna.

Läbistes mitmeid tänavaid jõudsid nad väikese ukseni paksus müüris, kaetud pomerantsipuu okstega. Vanake puudutas sõrmusekiviga ust ning see avanen enesest. Astudes viis astet allapoole jõudsid kummalisse aeda, kus kasvasid sametmused unililled roheka kruusa ja põle-

tatud savi pinnal. Võttis vanamees turbanist rätikutaolise siidiriide, sidus sellega Tähtlapse silmad ning talutas teda edasi. Kui avati jälle ta silmad, nägi Tähtlaps, et toodud ta kitsasse vangikongi, mida valgustas hämaralt sarvlatern.

Vanamees viskas ta ette tükikese hallitanud leiba ning ütles: „söö!“ Samuti ulatas peekri soolase veega ja ütles: „joo!“ Kui oli söönud ja joonud Tähtlaps, lukutas vanamees ukse ja köitis selle veel tugevate ahelatega. (Järgneb.)

VAARAODE MAAL.

Elly Kärk'i reisimälestused.

VII

Öösel püramiidel.

meti viimaks! Igalpool koridores, saales elav rääkimine, huvitatud näod! On välja kuulutatud öösiine sõit püramiidele!...

See on vast kõige huvitavam osa meie reisist, mida nii suure igatsusega ootasime, kuid mis ikka edasi lükati täiskuu ja ilusa valgustuse ootel.

Tõesti, see öösiine kõrbesõit on kogu ni iselaadiline: kellelgi ei tarvitse näha esimest korda püramiide päeval, mil neil, päevase valguse tõttu, luulelik ilu ja saladuslikkus puudub, kuna esimene mulje olgu muinasjutulik, sügav!...

Loojeneva päikese kiiris kihutab tramm tihedal, viigipuist ja akaatsijaist piiratud alleel. Kohtame ja möödume kiirelt sõiduriistest ja kõrbeoegist, keda siin sageli näha võib, — kergejalgseist beduiinest, nende kirjude, lehvivate riietega.

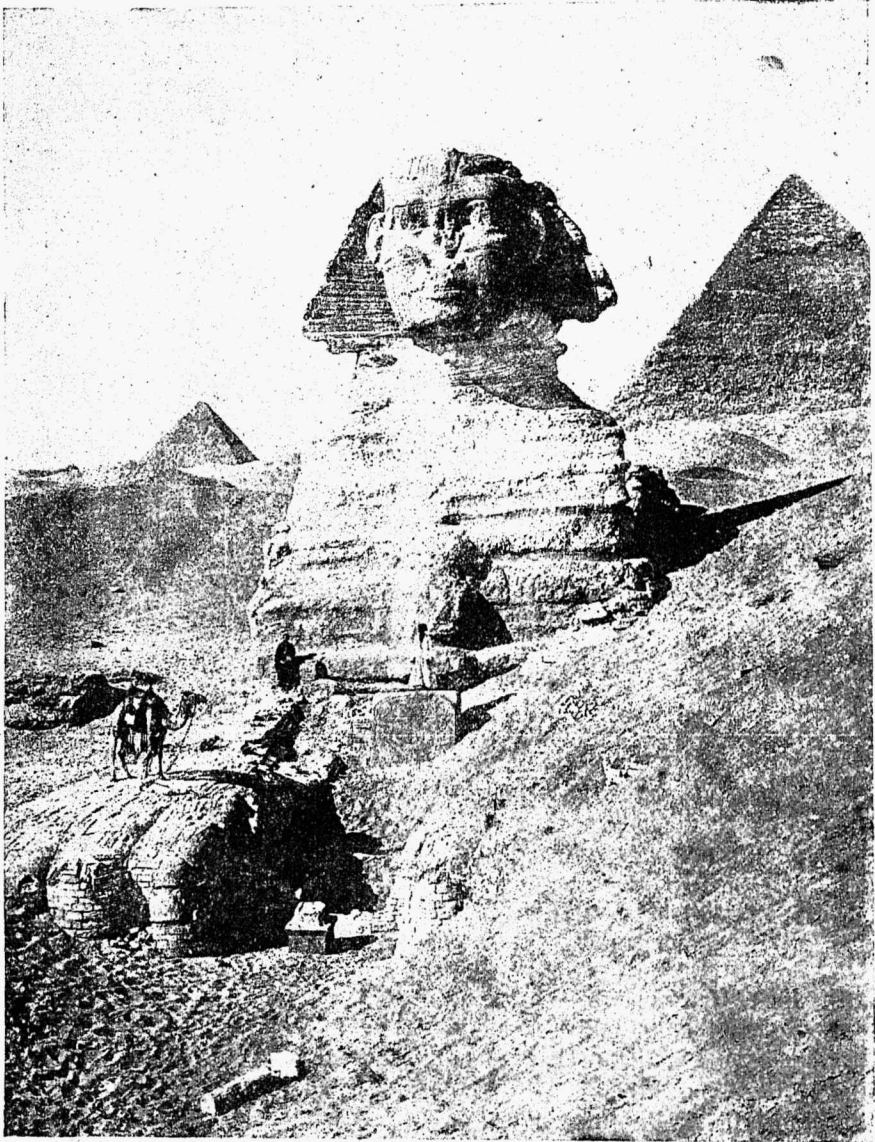
Puie vahelt vilguvad juba kauged

püramiidid, kuid oleme otsustanud neid esiteks öösel vaadata ja pöörame silmad mujale.

Viimane peatus viljarikkal pinnal; edasi tulevad Liivia kõrbe määratud liivalagendikud. Siinsamas asub araablaste külla Gize, millist nime siin ka püramiidid, restoraan ja päevapilditööstus kannavad. Meid juhatati otseteed restoraani, kust. vähese puhkuse järele, edasi liikusime; püramiidid asusid paari kilomeetri kauguses.

Valitses täielik pimedus ja sellest tingitud äparduste ärahoidmiseks liikusime edasi tõttamata.

Saladusliku, võõra ümbruse mõjul liitusime tihedasse ridadesse 3—4 inimest kõrvalt ja astusime ettevaatlikult üksteise kätest kinni hoides. Samal ajal olime piiratud beduiinest ja fellahest, kes üksteise võidu pakkusid edasiliikumise hõlbustamiseks eeslid, kaamelid ja kel neid ei olnud, muidu oma abi. Esialgul läks tee märke ja oli mõlemalt poolt seinte ja müüregaga piiratud, et kaitsta külla ja restoraani kõrbeliiva eest. Üle-

Suur Sfinks.

val kõrgustikul keerutas palav tuul, paiskas meile peent liivast tolmu suhu ja silmi, kuna pääkohal särasid lugematud, suured, imelised tähed. Nad olid nii kütkestavad, et käisime kogu aeg ülestõstetud nägudega ja selletõttu komistasime peaaegu igal sammul või vajusime liiva; isegi püramiidid unustasime, mis sarnase pimedusega üldse nähtavad polnud.

Juba ilmuvad tähtis taeva tagapinnale kõrged saledad siluetid; meie lähenemisega vajuvad ikka laiemaks ja laiemaks ja kui juure jõuame, siis näib, nagu seisaksime määratu astmelise valli ees, mille tipud pimedusse kasvavad. Pöörame ümber püramiidi nurga ja möödume mingisugusest siluetist, mille tähendusest aru ei saa. See ei ole terav-

tipuline püramiid, ei, ennem mingi ümmarguseks raiutud kaljutipp, kust pimedusest mitmehäälelise rahvakogu imelikud kurguhääled kostavad. . .

Korraga süttub all madalikus magneesiumi valgus, heledate plekkidena tõuseb imekiirelt tumedat, määratusuurt kogu mööda ja valgustab viimaks Suure Sfinksi rahulikku,

vale pöördunud kutsumata külalisist ja ei pööra meile oma hauataguses, teiseilma saladuslikus suuruses vähematki tähelepanu.

Magneesium kustub ja meid ümbritseb veel mustem öö.

Ootasime kuu tõusu, väsinult, mugavais seisanguis liival lamades. Valitseb surmavaikus. Nagu nõiu-

Kuulsad Giseh püramiidid.

mõttes, suurejoonelist, kuid purustatud ja moonutatud nägu. Näib, nagu avaneks ta muigel suu ja lausuks midagi enneolematut, suurimat säätlilmast! . . .

Leegi valgustusel ilmub nähtavale huvitav salk beduiine, kes valgustamisega ametis. Tuules lehvivad nende laiad kirjud riided ja ähvardub silmapilguks kustuda tuli. . .

Huvireisijate kogust kuuldusid esiteks valjud imestushüüded; siis vaikus kõik ja öösise tuule puhanguis tunduvad vaaraode igatsevate, igaveses unes eksitatud hingede oiged. . . Ja Suur Sfinks vaikib. . . Naeratab saladuslikult tuulele; on nagu kõr-

tud vaikivad ka viiskümmend inimest hiigla hauakambri alusel.

Reisijaile on kuulmatult lähenenud fellah ja lubab meile „pour un petit piastre“ (väikese piastri — kõige vähema egipti raha eest) tulevikku kuulutada. Asjast huvitatult oleme nõus. Ennustaja heidab samuti poolküljeli liiva, meie kõrvale, joonistab sõrmega sinna püramiidi kuju ja palub peita selle ühte nurka, liiva, raha. Kõik see sünnib pimedas. Fellah hakkab sõrmiga midagi liiva joonistama, pomiseb ja nõiub, kuna sinna maetud rahatükk saatust määrab. Selle tõenduseks püüab ta vähemalt perekonnaseisu ära määrata. Sel-

leks katsub kaval oraakel, silmapilgul, mil küsija raha liiva matab, põmisedes ja sõnu pääle lugedes küsija kätt, et tunda, vaatamata pimeduse pääle, ta laulatussõrmust või selle puudumist, millest siis ka palju tema ettekuulutustest oleneb. Ennustab materiaalse külje paranemist, suuri ja väikesi uudiseid, pulmi, surma ja palju muid sarnaseid, vanu ja kuulunud ettekuulutusi. Kuid ta kentsakas nõidumine, näomoonutused ja lõppeks vaevalt arusaadav veider Prantsuse keel jätsid talle nii mitugi väikest piastrit liiva.

„Kuu, ilus kuu!“ kõlab korruga eesli-ajajate hulgast. Tõesti, silmapiirile ilmub kitsas kuuriba, mis valgustab siinksi ja kolme suurt püramiidi. Ka-ias ühine vägev hurraa! Ja segas kõrbe surmavaikust.

Pidime jälle tagasi trampile töt-tama.

Niipea kui jalule tõusime, olime piiratud pärismaalasist, kes nii väga oma abi pakkusid, meid trammi pea-tuseni sõidutada lubades...

Omapäraselt uhked on need vai-mult ja kehalt ilusad ja terved kõrbe-pojad. Neil ei ole midagi pääle pii-rita vabaduse ja maaliliselt kirjade hilpude — kehakatte.

Elatavad endid viiginarjust ja veest, vahetevahel ka sellest, mis teenivad turistelt.

Preili M. sõitis kaamelil ja pääle juhi aitas teda veel beduiin, sale ja painduv kui palm; ilusa, suurejoone-lise näo, kõrge otsaesise ja kaumite silmade targa avalikkusega; käis ra-hulikult kaameliga kõrvuti, oma rei-sijat tõukeist ja kukkumast hoides. Kui jõudsimest restoraanini, leidis prl. M., et tal ainult kaks piastrit oli, ku-na beduiin oma tööd enam hindas ja end selle tühise tasu vastuvõtmisega ei alandanud. Preili M. ütles avalik-ult, et tal tõesti enam raha käes-oleval silmapilgul ei ole. Seda kuul-des avaldas ta lootust, et saab oma teenitud tasu, neli piastrit, kui prl. M. veel kord püramiidesse tuleb. Be-duiin usub teda ja ootab. Kui siis neiu millegi pärast tulla ei saa, siis on ta ka nõus tasuta jääma. Suudles ilusa kummardusega preili kätt ja eemaldus uhkelt. Teisel päeval sai ta oma neli piastrit ja võttis nad ku-ningliku suurusega vastu.

Kell 2 öösel jõudsimest koju ja kell 5 äratati meid juba, et jälle püramii-desse sõita, neid päeval vaatlema. (Järgneb.)

MÕNDA FÜÜSIKAST MEELELAHUTUSEKS

Toimetaja Jursi Sander.

7. „Silmapilk“. Mõtte kiirus. Miks juhtuvad autoõnnetused?

J. Perelmani järele.

Mis on üks silmapilk?

Sõna „silmapilk“ all mõistame harilikult seda kõige vähemat aja kestvust, mida ainult võimalik ette kujutada.

Kuid selle sõna esialgne tähendus oli „silma pilgutamise“ aja äramääramine. Huvitav oleks teada, kui pikk

on see aeg, kui kaua kestab üks „silmapilk“ ehk „hetk“ sõna tõelises mõttes.

Selgub, et see polegi nii väga väike ajakestvus. Täpsete mõõtmiste põhjal on kindlaks tehtud, et üks „silma pilgutamine“ kestab 0,4 sekundit, kusjuures silma ripsmete allavajutamine kestab kaks korda vähem, kui nende tõstmine.

Nõnda pole siis „silmapilk“ ehk

„hetk“ sugugi nii lühike aeg, kui oleme harjunud arvama. Kiirel autol võite „silmapilgu“ kestel edasi sõita 24—5 meetrit ja maakera on ühe hetke jooksul oma teekonnal ümber päikese edasi nihkunud enam kui 10 kilomeetrit.

Mõtte kiirus.

Paljud inimesed ei tule kunagi mõtte pääle, et isegi hingelised nähtused sünnivad aja kestes.

Selleks, et mingi väline mulje tunniks mööda närvikava kuni meie pääajuni, siin läheks teadlikuks ja esile kutsuks mingi vastutegevuse — on vaja teatud aeg.

On isegi korda läinud seks kuluvat aega lihtsamail juhtumisel ära mõõta.

Kujutelege järgmist: Teie istute pimedas toas ja hoiate käe elektrikella nupul; samal vilkel, kui süüdatakse tuli, peate vajutama nupule. See on n. n. „lihtne reaktsioon“. Mõõtmise abil on kindlaks tehtud, et selleks vajatakse umbes 0,3 sekundit, s. t. nii palju kulub aega valgussignaali andmise momendist nupu vajutamiseni.

Võime käsitleda ka vähe keerulise mat juhtumust: Kui ilmub punane valgussignaal, peate vajutama teie parema käe all olevale nupule, ilmub aga roheline — nupule vasaku käe all. Vastu võttes muljet, peate veel järele mõtlema, kumma rääga vastata. Sarnase „liitreaktsiooni“ aeg kestab kuni 0,5 ja enam sekundini.

Miks juhtuvad autoõnnetused?

Keskmise kiirusega sõidua autod sõidavad umbes 60—70 kilomeetrit tunnis, s. o. 9—10 meetrit pooles sekundis. Kui nüüd shoffer näeb mingit takistust kümne meetri kaugusel, siis

ei jõua ta enam tarvitada pidurit ehk käänata tüürratast, kuna ta reaktsiooni pääle tarvitab vähemalt pool sekundit. (Siin on meil tegemist liitreaktsiooniga, kuna shoffer peab enne kaaluma, kas tarvitada pidurit ehk tüürratast — ehk seda ning teist korraga.) Tähendab, shoffer sõidab ilmtingimata sarnasele takistusele pilhta, olgu ta kui tähelepanelik ja agar.

Seda äärmist kaugust — 10 meetrit — peab aga veelgi suurendama ja nimelt järgmiste asjaolude pärast:

Esiteks on jällegi automobiili suure kiiruse tõttu võimatu teda momentaalselt seisma panna või muuta ta suuna. Selleks on vaja vähemalt üks sekund aega, — ning järelikult muutub saatuslik kaugus juba kolm korda suuremaks.

Teiseks, reaktsiooni kestvus on võrdne poolele sekundile ainult normaalse inimese juures normaalsetes oludes. Kui aga inimene on väsinud ehk haiglane, muutub see aeg pikemaks. Seda kõike kokku võttes kasvab möödapääsmatu kokkupõrke kaugus kaunis suureks.

Pole raske jõuda selgusele, miks kiire edasiliikumise ohtudele alles viimasel ajal on pöördud üldine terav tähelepanu. Alles läinud aastal on Tallinnas maksma pandud sundmäärus, mille järele autod ja mototsükliid ei tohi kesklinnas liikuda kiiremini kui 10 kilomeetrit tunnis. Hobuste keskmise kiirus oli linnas 8—10 kilomeetrit tunnis, jalgrattad liikusid umbes 10—15-kilomeetrilise kiirusega, hoburaudteed ja viimasel ajal ka tramvaid liiguvad kindlaksmääratud teed mööda, mis võimalikult hoitakse vabaks. Alles autode ja mootorrattaste ilmumisega tänavate harilikku dele sõiduteedele muutus neil liikumine ohtlikuks.

Jack London.

IV
Võitja.

h? Mis ma ütlesin? Mul on õigus, kui ütlen, et see Buck on kaks kuradit.“

Nii rääkis François järgmisel hommikul, leides Spitz'i puuduvat ja Buck'i haavadega kaetuna... Ta tassis tema tule ääre ja vaatles vigastusi.

„See Spitz võitleb kui põrguline,“ ütles Perrault, vaadates paljaid ribisid ja liha.

„Ja Buck võitleb kui kaks põrgulist,“ oli François' vastus. „Ning nüüd teeme ilusa söidu. Ei ole enam Spitz'i, ei ole ka pahandust.“

Kuna Perrault asju pakkis ning kelgule laadis, hakkas François koeri ette rakendama. Buck sõrkis kohale, kus asus enne Spitz' juhina; kuid François ei märganudki teda, vaid viis ihaldatud kohale Solleksi. Tema arvates oli järelejäänust juhiks parim Solleks. Kuid Buck kargas vihaseks Solleksi kallale, ajas ta minema ja asus tema asemele.

„Ah? Ah?“ hüüdis François, lüües rõõmsasti käsi vastu reisi. „Vaata seda Bucki. Ta tappis Spitz'i ja arvab, et asi on tehtud.“

„Kasi minema, raisk!“ karjus ta, kuid Buck ei tahtnud liikudagi paigast.

Siis võttis François tal kaela päält kinni ja ehk koer küll järises ähvar-

davalt, tassis ta kõrvale ning tõi Solleksi asemele. Vanale koerale see ei meeldinud ning ta näitas selgesti, et kardab Bucki. François oli kangekaelne, kuid niipea kui ta Buckile selja pööris, tõrjus see kohalt Solleksi, kellel midagi selle vastu ei olnud.

François vihastas. „Noh, kurat võtaks, ma panen su kohale!“ karjus ta, tulles tagasi tubli kaigaga.

Buck mäletas punase vammusega meest ja taganes tasa; ka siis ei katsunud ta läheneda, kui Solleks veel kord ette toodi. Kuid ta tiirles just väljaspool kaika ulatust, urisedes tulivihaselt; ning kogu aeg pidas ta silmas kaigast, nagu selleks, et kõrvale põigata, kui François peaks sellega viskama.

Kutsar pöördus tagasi oma töö juure ja kutsus Bucki, kui kõik valmis oli, et teda vanale kohale eespool Dave'i rakendada. Buck taganes paar-kolm sammu. François järgis talle ning jälle taganes ta. Pääle mõne sarnase katse viskas ta kaika maha, mõeldes, et Buck kardab peksmist. Kuid Buck hakkas avalikult vastu. Tema tahtis — mitte peksmisest pääseda — vaid juhi kohta. See oli tema õigus. Ta oli ära teeninud selle ega olnud rahul vähemaga.

Perrault tuli appi. Juba peaaegu tunni jooksid nad ringi. Nad loopisid teda kaigastega. Ta põikas kõrvale. Nad kirusid teda, ta esiisasisid

ja -emasid ning kõiki ta järeltulijaid viimse põlveni, iga karva ta kehal ning iga veretiba ta soontes; ta vastas kirumise pääle urisemisega ja hoidis end parajal kaugusel. Ta ei katsunudki põgeneda, vaid taganes ringi ümber laagri, näidates sellega, et kui vastu tullakse ta soovile, siis läheneb ta ja on hää.

François istus maha ja kratsis pääd. Perrault vaatas kella ja vandus. Aeg lendas, tunnitee oleks pidanud juba neil seljataga olema. François kratsis jälle pääd. Siis raiutas ta seda ja irvitas rumala näoga kulleri poole, kes õlgu kehitas, märgiks, et nad löödud. François läks Solleksi juure ja hüüdis Bucki. Buck naeris, nagu koerad naeravad, kuid püsis paigal. François rakensdas Solleksi lahti ja viis tagasi vanale kohale. Koerad olid rakkes, valmis edasi liikuma. Buckile ei olnud teist kohta pääle esimese. Veel korra kutsus François ning veel korra naeris Buck ja taganes.

„Viska kaigas maha,“ käskis Perrault.

François kuulas, ja pääle selle sõrkis Buck lähemale, naerdes võidurõõmsalt ja astus juhi kohale etteotsa. Rihmad kinnitati, kelk liikus ning mõlema mehe joostes sööstsid nad jõe.

Kui kutsar hindas Bucki ülimalt kahe saadana vääriliseks, siis leidis ta, et oli hinnanud teda liig madalalt. Buck õppis ühe korraga juhi kohused ära; ning kus nõuti otsustusvõimet, kiiret mõtlemist ja tegutsemist, sääl ta isegi ületas Spitzit, kelle väärilist ei olnud iialgi näinud François.

Kuid mida ta eriti hästi oskas, see oli sääduste andmine ja seltsimeeste elu juhtimine nende sääduste järgi. Dave'ile ega Solleksile ei tulnud meele juhti vahetada. See ei olnud nende asi. Nende asi oli vedada ja võimsalt vedada. Niikaua kui ei segatud selles, ei olnud nende mureks, mis juhtub. Billi, hääsüdamlük, tegi

kõik, mis taheti, niikaua kui püsis kord. Teised koerad olid siiski Spitzit viimaseil päevil ülekäte läinud ning suur oli nende üllatus, kui Buck hakkas korda sisse säädma.

Pike, kes otse Bucki taga rakkes asus ning kes kõrtki ei koolutanud, kui selleks ei sunnitud, pandi varsi jooksma; ning enne kui möödus esimene päev, vedas ta rohkem kui iialgi enne tervel eluajal. Tusane Dsho sai esimesel ööl laagris naha pääle — asi, mida Spitz iialgi ei katsunud teha. Buck lihtsalt surus ta alla oma suurema kaalu tõttu ja näris niikaua, kuni ta järele jättis salvamise ning armu hakka's vinguma.

Endine tuju tuli varsi tagasi. Ilmus jälle endise aja üksmeel ning jälle jooksid koerad kelgu ees kui üks. Rink Rapidsit juures toodi veel kaks siitmaa koera. Tuk ja Koon: ning kiirus, millega Buck nad alistas, mattis jälle François' hinge.

„Iialgi pole olnud sarnast koera kui Buck!“ karjus ta. „Iialgi! Ta on tuhat dollarit väärt, Jumala eest! Ah? Mis sa ütled, Perrault?“

Ja Perrault nokutas pääd. Ta oli rekordile lähedal ja võitis päeva päeva järele. Tee oli suurepärases seisukorras, hästi kõvaks sõtkutud ega olnud värsket lund, mis takistaks. Ei olnud liig külm. Kraadiklaas langes viiskümmend alla nulli ning jäi sinna kogu ajaks. Mehed istusid ja jooksid kordamööda ning koerad jooksid, ainult harva peatudes.

Thirty Mile'i jõgi oli võrdlemisi kaetud jääga ning nüüd katsid nad ühe päevaga maa, milleks enne kulus kümme päeva. Le Barge'i järvest White Horse Rapidsini — kuuskümmend miili — sõitsid nad peatumata. Üle Marshi, Tagishi ja Bennetti (seitsekümmend miili järvi) lendasid nad nii kiiresti, et mehe, kelle kord oli kelgu järele joosta, pidi siduma kõiega kelgu külge. Ning teise nädala viimasel ööl saabusid nad White Passile ja laskusid möö-

da kallakut alla mere poole, Skagnay ja laevade tuled ees.

See oli rekord. Kahe nädala jooksul tegid nad igapäev nelikümmend miili. Kolm päeva käisid Perrault ja François mööda Skagnay päänävat, rinnad rattana ees, ning uppused kutsetes jooma tulla, kuna koerad olid alaliseks austava tähelepanu keskkohaks koortekasvatajaile ja -armastajaile. Siis tuli kolmele-neljale hullule mehele läänest meele terve linn puhastada inimesist, karistuseks tehti nad aukliseks kui pipra toosid ja rahva huvi pöördus mujale. Siis järgnesid ametlikud käsud. François kutsus Bucki enda juure, kaelustas teda ja nuttis. Ning see oli viimane kord näha François't ja Perrault'i. Nagu teisedki mehed, kadusid nad jäädavalt Bucki elust.

Poolverd shotlane võttis tema ja ta seltsimeeste juhtimise enda kätte ja koos tosina kelguga algasid nad rasket teed tagasi Dawsoni poole. Nüüd see ei olnud kerge jooks, mitte rekordi pääle, vaid raske vedu igapäev, raske koormaga; sest see oli postivedu, veeti teateid maailmast meestele, kes otsisid kulda põhja pimeduses.

Buck ei armastanud seda tööd, kuid andus talle täielikult, rahuldudes sellega Dave'i ja Solleksi eeskujul, ning nähes, et kõik kaaslased, vaatamata selle pääle, kas see rahuldab neid või mitte, täitsid ausasti oma kohust. See oli ühetooniline elu, mis liikus masinliku korrapärasusega. Üks päev oli väga sarnane teisega. Igal hommikul kindlaksmääratud ajal tõusid üles kokad, tuled tehti üles ja söödi hommikust. Siis rakendasid ühed koerad ette, kuna teised laagri kokku panid ning juba umbes tunni olid nad teel, enne kui hakkas kaduma pimedus, mis tähendas, et algas päev. Oli öö, kui jäädi laagrisse. Siis korraldasid mõned inimesed laagrit, teised raiusid tulepuid ja männioksi voodite jaoks, kuna kolmandad muretsesid jääd või

vett kokkadele. Söödeti ka koeri. Pääle selle kui kalad söödud, oli hää joosta tund aega teiste koertega ringi, keda sääl tükki sada koos oli. Julme kaklejaid oli nende hulgas, kuid kolm kisklemist kõige julmimatega andsid Buckile ülimuse, nii et nad tema teelt taganesid, kui ta näitas hambaid ja karvad püsti ajas.

Meelsamini ta siiski vist armastas lebada tule ääres uneledes, tagumised jalad enda alla tõmmatud, esimesed välja sirutatud, pää püsti silmade pilgutades tule paistel. Mõnikord unistas ta kohtunik Milleri sutrest majast päikesepaistelises Santa Clara orus, tsement ujumisbasseinist, Isabelist, Mehiko karvutust, ja Tootsist, Jaapani mopsist; kuid sagemini tuletas ta meele punase vammusega meest, Curly surma, suurt võitlust Spitziga ja häid asju, mis ta söönud või tahtis süüa. Tal ei olnud koduigatsust. Lõumamaa oli kauge, udu taga, ning sarnasil mälestusil ei olnud võimu tema üle. Palju võimsamad olid päritud mälestused, mis tegid näilikult tuttavaiks asjad, mida ta ialgi ei olnud näinud; instinktid (mis olid ainult esivanemailt päritud ja harjumuseks saanud mälestused), mis olid ammust ajast juba ununenud, toibusid ja ärkasid temas jälle.

Mõnikord, kükitades sääl ja pilgutades silmi tule ääres uneledes, näis talle, kui oleks see teise tule leek, mille ääres ta lebab, ja kui oleks hoopis teistsugune mees mullaatoka asemel. Sel teisel mehel olid lühemad jalad ja pikemad käed, musklid olid enim krobedad ja sõlmilised kui ümarikud ja siledad. Ta juuksed olid pikad ja sasis; ta tarvitas kummalisi häälikuid ning näis väga kartvat pimedust, millesse ta terve aja puuris silmad, hoidis kramplikult käes, mis rippus üle põlve, keppi, mille otsa oli kõvasti kinnitatud raske kivi. Ta oli peaaegu paljas, ainult osa temast kattis räbal, tules kõrvenud nahk, kuid ta kehal

oli palju karvu. Mõnes kohas, rinnal ja õlgadel, käte ja reite väliskülgedel oli neid väga paksult. Ta ei seisnud püsti, vaid keha paindus niuetest ettepoole, jalad olid põlvedest kõverad. Ta keha oli imelikult painduv, elastiline, peaaegu kui kassil, ning alati oli ta valvel, nagu keegi, kes alati tunneb hirmu nähtavate ja nägemata asjade ees.

Teinekord kükitas see karvane mees tule ääres, pää põlvede vahel, ja magas. Sarnasil kordadel olid ta küünarnukid põlvedel, käed ristis üle pää, nagu tahaks kaitsta pääd vihma eest karvaste kätega. Ning ümber tule ümarikus pimeduses nägi Buck hulk hõõguvaid süsi, kahekaupa, kõik kahekaupa koos; ta teadis, need olid suurmetssloomade silmad. Ning ta kuulis põõsaste raginat, kui nad roomasid, ning nende õiseid hääli. Ning tema uneledes Yukoni kaldal ja pilutades laisalt tule poole pöördud silmi, panid need teise maailma hääled ja nägemused püsti tõusma ta karvad õlgadel ja kaelal, kuni ta hakkas tasa kiunuma või urisema. Siis hüüdis teda mullaat-kokk: „Hei sa, Buck, ärka üles!“ Pääle selle kadus see teine ilm, silmad nägid tõelist ilma, ning ta tõusis üles ja haigutas ning sirutas, kui oleks ta maganud.

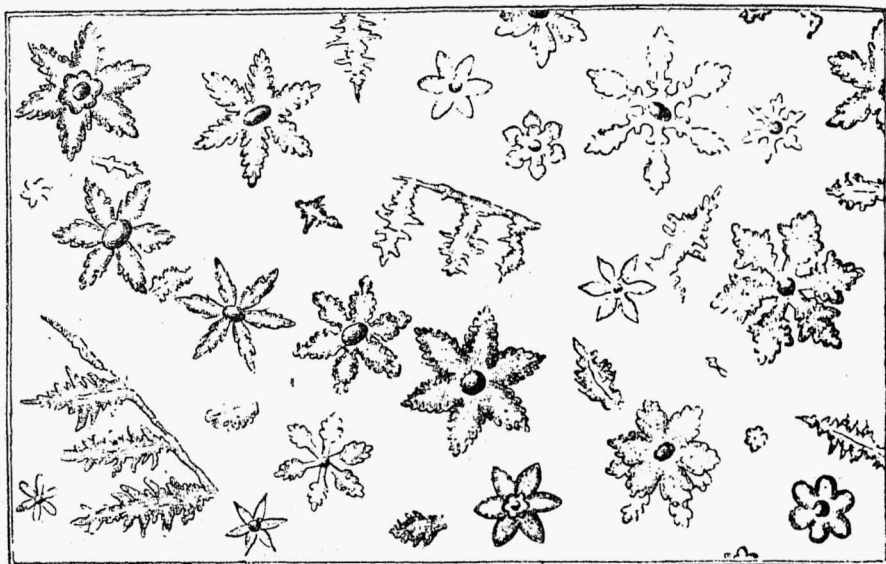
See oli ränk teekond posti vedada, ning kurnavalt raske. Dawsoni saabudes olid nad kergeks jäänud ja halvast seisukorras, ning pidid saama vähemalt kümnapäevase või nädalase puhkuse. Kuid juba kahe päeva pärast laskusid nad kirju vedades Yukoni kallast mööda alla barrakkide juurest. Koerad olid väsinud, mehed nurisesid, ning, et asja hullemaks teha, sadas igapäev lund. See tähendas, et tee oli pehme, kel-

kude hõõrumine suurem ning koertel oli raskem vedada; kuid kõige pääle vaatamata jäid mehed neile ustavaks ning tegid loomade hääks, mis võisid.

Igal õhtul oli esimene asi koerte eest hoolitseda. Nad sõid enne kui mehed ning ükski mees ei pugunud oma magamiskotti, enne kui ta ei vaadanud järele oma koerte jalgu. Kuid ikkagi kahanes nende jõud. Talve algusest saadik olid nad jooksnud tuhat kaheksasada miili, vedades kelku halval teel; ning tuhat kaheksasada tähendab sitkeimalegi midagi. Buck tundis seda, viies oma kaaslasi tööle ning valvates distsipliini järele ehk küll ka temagi oli väga väsinud. Billi karjus ja kiunus unes igal ööl. Dsho oli tusasem kui iialgi, ning Solleks oli ligipääsmatu, nii pimedalt kui ka nägevalt poolt.

Kuid kes kannatas kõige rohkem, see oli Dave. Midagi halba oli juhtunud temaga. Ta läks tusasemaks ja äkilisemaks, ning niipea kui jõuti laagrisse, tegi ta endale pesa, kus siis mehed pidid käima teda toitmas. Pääsedes valla rakkest ja heites kord maha, ei tõusnud ta enne, kui rakkepaneku ajaks järgmisel päeval. Mõnikord, kui kelk äkki seisma jättes jürtsutas või kui pidi sõidu algusel tugevasti tõmbama, karjus ta valu pärast. Mehed vaatasid ta läbi, kuid ei leidnud midagi. See juhtumine huvitas kõiki mehi. Nad kõnelesid sellest söögi ajal ja enne magama heitmist viimast piibutäit tõmmates ning ühel ööl oli isegi nõupidamine. Ta toodi pesast tule ääre ja pigistati ning muljuti niikaua, kui ta mitu korda karjuma hakkas. Seespool oli mingisugune viga, kuid nad ei leidnud murtud konti, nad ei osanud leida seda viga.

Joonis 1. Sulava jää kristallid.

LOODUSE IMED.

Toimetanud Jursi Sander.

8. Talv.

August Coute¹⁾ tegi omal ajal ettepaneku ühisel jõul maakera telge õigeks käänata. John Milton²⁾ väidab, et maakera telg asus kuni Aadama ja Eeva patulangemiseni püstloodis ekliptikale, s. o. maakera teekonnale ümber päikese, kuna maakeral puudusid aastaajad ja ta elanikud elasid igavesel kevadel. Pääle patulangemist aga süttis Jehoova viha ja ta saatis ingli, kes andis meie vaesele maailmale sarnase tõuke, et ta telg kaldus 23 kraadini. Sest ajast saadik pöörlebki maailm viltu ning meie kannatame vahel hirmsa kuumuse all, vahel külmame talvel kas või surnuks.

Kuigi meil aastaegade puudumise juhtumusel puuduksid ka teravad soojusemuutumised, mis nii halvasti

mõjuvad inimese ja ka loomade eluolu pääle. Kuid maailma telg on juba kord kallakul ekliptikale, ja kõik taimede ja loomade organismid olid sunnitud harjuma järsu muutusega, eluga, mistõttu nad läksid palju jämedamaks, vähem silmapaistvamaks kui paremail elutingimusil.

Kuid missugused nad ka poleks, on viimased siiski juba maksvate olukordadega harjunud, ja kui nüüd äkki maakera telg asuks püstloodi, oleks säärane muutus meile hukatuseks ning meie kahetseksime vist peagi aastaegade, isegi talve kaotust.

Ja tõepoolest, talv on elule maapinnal sama tarvilik nagu kevade, süvi ja sügis. Maapinnal, mis meile annab lilli ja vilja, on tarvidus puhkuse, vaikuse järele; ta rüpp on tühjendamatu ainult perioodilise uuestisündimise tingimusel.

Ühenduses päikesekiirte kallakuse kasvamisega läheneme möödapääsmatult talvele. Kui see kiirte kallakus jõuab maksimumini ja päevad

1) Prantsuse teadlane.

2) Kuulus Inglise kirjanik.

muutuvad üsna lühikeseks, kattub äärmuseni külmendatud maapind jääkoorega, võiks peaaegu öelda, sureb.

Kuid seda võime öelda ainult ta välise kihi kohta, kuna keset talve maapinnas eneses mõne meetri sügavuses algab kõige soojem aeg ja veel sügavamal asuvad kihid jäävad alatasa ühe ja sama kindla soojusmõõdu juure.

Maapind, mis sügisel kattus koltunud lehtede ja muude taimeilma jäämustega, mässib end talvel lumisesse linikusse ja valmib nii uue elu avaldamisele, mis peab tekkima kevadel.

Kui vaatleme talvist maastikku, mis avaneb meie silmi ees, siis näeme, et ta on sootuks teistsugune kui sama maastik suvise päikese kiirte heledal valgustusel. Rohelised lehed on puudelt kadunud, kastepiiskades helkiv aas on kaetud paksu lumekihi-ga, ojake on külmanud ja ei vulise enam, talumehe hurtsik on räästani kinni tuisanud ja avaldab tühja, surnud ilmet, nagu kogu loodus ise!...

Alatise soojuse kaahanemisega langeb elavhõbe soojusmõõtjas alla nulli — selle punkti, mille juures vesi kaotab vedeliku omadused ja muutub kiviks, mineraaliks. Ta võib nüüd ilmuda õige mitmekesises kujus, alates ühtlasest jääkihist kuni hārma peenemate niismustriteni ja lumehelbete kristallikesteni.

Talv algab harilikult lumesaoga, kui õra õhusoojus on langenud nullini ehk veelgi allapoole. Kui see soojusmõõt valitseb pilvede ja maapinna vahel, siis leiame viimasel vett ainult veel jää- ehk lumeolekus.

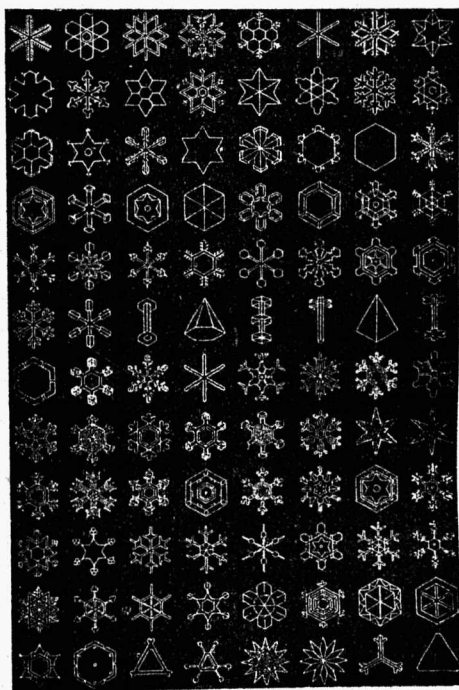
Kattes maapinda on lumi sellele ühtlasi vaibaks ja ekraaniks. Vaibaks — sest ta takistab maapinna kogutud soojuse otsekohest valgumist õhku; ekraaniks — sest ta takistab soojusekaotust kiirgamise teel. Juba 1841. aastal selgus see asjaolu Bussengole, kes asetas ühe soojusmõõtja lume päälle, ja teise — lume

alla maapinnale, kusjuures ta sai järgmised arvud:

	11 veebr. kell 5 p. l.	12 veebr. päikesetõus.	12 veebr. kell 5 p. l.	13. veebr. päikesetõus.	13. veebr. kell 5 p. l.
Lume all	0,0°	3,5°	0,0°	2,0°	0,0°
„ pääl	-1,4°	-12,0°	-1,4°	-8,0°	-1,0°

Lume all on soojus alati suurem, kui lume pääl. Kui seda ei sünniks, siis oleksid 12. ja 13. veebr. 1841. a. taimede juured ja varred tunda saanud 12 ja 8 kraadi külma ja ära külmanud. Sügisel, kui lumi veel ei kata maapinda, hukkavad õised ja iseäranis hommikused külmad tihti järgmise aasta viljasaagi.

Ka väetab lumi paremini maapinda kui vihm, sest temas leidub samuti kui vihmaveeski kaunis hulgake ammoniaki³⁾ (mõni milligramm ühe liitri

Joonis 2. Lumihelbete mitmesugused kujud.

³⁾ Ammoniak — 1 osa lämmastiku ja 3 osa vesiniku keemiline ühendus.

lume kohta), mille ta ammutab õhust. Edasi andes ammoniaki maapinnale, takistab lumi ühtlasi ta auramist, mis vihma puhul, iseäranis soojade ilmade juures alati sünnib.

Kujunedes pilvedes udust, seisab lumi esialgul koos peenemaist nõelakesist, kuna veepiisad langemisel arvatavasti venivad niidisarnasteks ja sel kujul külma mõjul ära külmavad. Kristallisatsioonil säduste põhjal kasvavad need nõelakesed 60° nurkade all kokku, saavutades sedaviisi kõige iseäralikumaid ja erinevamaid kujusid, olgu küll, et nad üldiselt avaldavad üht ja sama geomeetrilist iseloomu.

Nõnda kujunevad arvatavasti need imeilusad helbed, millena lumi vaikse ilmaga langeb maapinnale. Kuid väidatakse, et lume tekkimine sünnib ainult nii ja mitte teisiti, seda me ei või, kuna seni veel ühelgi inimesel pole

korda läinud koha pääl vaadelda seda kujunemist.

Lumihelbekeste kujud on kaua juba huvitanud uurijaid. Juba Kepler kõneles neist vaimustusega, ja paljud teadlased on uurinud nende tekkimise põhjuseid; aga enam-vähem jõuti selgusele alles sest ajast saadik, kui üldse algas kristallide kujunemise säduste uurimine.

Geomeetria õpetab meid, et kõigest ringi kujundatud hulknurkadest on ainult kuusnurgal iga külj võrdne antud ringi raadiusele. Seda korrapärast ja lihtsat kuju näib loodus kõige rohkem armastavat. Mesilane ja erilane ehitavad oma kärjed kuueta-hulistena, sama kuju leiame tihti lillede juures ning ta valitseb jää- ja lumekristallides.

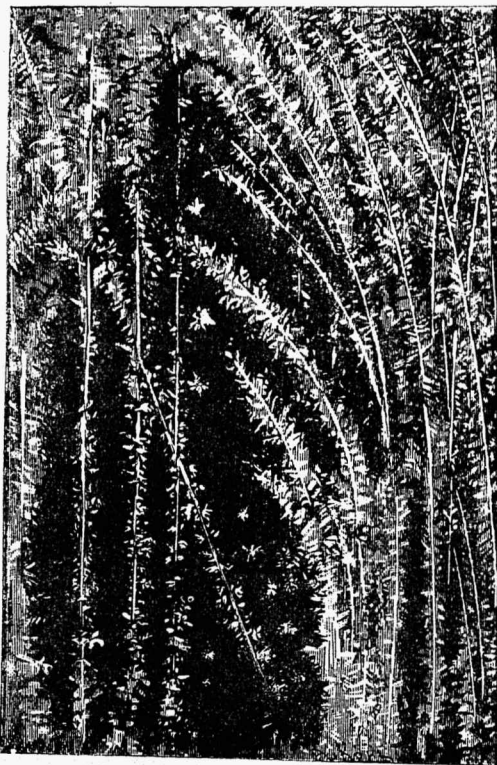
Jää kristalliseerimistungi võib näha juba neis joonistes, mis ta talvel maalib akendele. Need joonised on tuttavad kõigile, kellel on juhust olnud viibida halvasti köetud ruumides. Kristallikesed kasvavad neis nagu sõnajala lehed, lõigates üksteist alati 60° -kraadilise nurga all.

Kui võtame suure jäätüki ja hakkame seda aeglaselt sulatama elektrikiirte all, mis päälle selle langevad ekraanile, siis näeme ta kristallilist ehitusviisi. Kristalliseerimisjõud kuhjas aegamööda ja sümmeetriliselt ühe aatomi teise otsa; aegamööda ja sümmeetriliselt lõhub elektrikiir ta tööd.

Jääkristallid eralduvad oma kuju poolest palju vähem kui lumikristallid, missuguseid võib leida mitmes sajas kujus.

Joonisel 1. on esimene kuju kõige sagedam. Ta läbimõõt on kahe millimeetiline ja ta sünnib nullkraadilise külma. Mida külmem ilm, seda vähemad lumihelbed. Alla kahekümnekraadilise külma tulevad nad meele peent pulbrit.

Talve algul ja lõpul, kui soojus langeb lähemale nullkraadile, kogub puude okstel kerge kiht lumihelbed,

Joonis 3. Jäänud aknaklaas.

mida nimetatakse härmatiseks ja mis pole muud kui külmanud kaste.

Härmatis tekib harilikult pärast hommikusi udusid ja esimesed päikesekiired, mis sel aastaajal ilmuvad alles pääle keskpäeva, hakkavad sulatama neid jäiseid stalaktiite mis meie talvistele maastikkudele annavad karmi, melankoolse ilme.

Kuid talv on koondumise ja jõukogumise aeg. Maaelanik, kes kevadel, suvel ja sügisel agarasti hoolitseb viljasaagi ja eluülespidamise eest, võib talvel rohkem pühendada tähelepanu vaimlistele nõuetele. Pääle viimase viljakoristamise põldudelt, astub ta loodusest oma kätetööga valmistatud ümbrusse, maitseb koduse kolde mõnusust, asub armastatud raamatute lugemisele, vaimlisele tööle enda arendamiseks.

Talvel inimene võib koondada kergemini mõtteid sellel tööil kui kevadel ja suvel, kus looduse ilu avatleb vaatlemisele, ja lõunatuule puhang

viib mõtted laiali tuhandele kütkestavale üksikasjale. Elu tingimused on alati sihitud meie õnneks, kui ainult mõistame neile alistuda. Aastaajad muudavad meie tegevuse ainult mitmekesisemaks, sundides füüsilist tööd vahetama vaimlisega, ning meie vana maakera võiks oma telje kallakuse pääle vaatamata meile muutuda rahuldavaks asukohaks, kui meie ainult ise muutuksime vaimlisemaks. Kuid tavaliselt on see teisiti: selle asemel, et elada rahulikult ja õnnelikult, kulutame oma lühikest, mõnenäevast elu riidude ja tülide pääle, koduste ja väliste sõdade pidamiseks, revolutsioonide ja vasturevolutsioonide tekitamiseks, üksteise surmamiseks kahuritest ja püssidest, kihvtiste gaaside ja sapiliste sõnadega...

Pidagem rahu isekeskis, nagu talv on rahupühaks meie emakeselemaale!

Vikerkaarlaste keskel.

TALVE RAHU.

*Valge lumi katnud kodurajad
Oma sametpehme vaibaga.
Ehtind puud ja nende vahel majad
Sätendava härmatiseaga.*

*Aia ääres seisvad teistest lahus
Kuused kooris võimsad, ilusad.
Hõbekuubedega talve rahu
Nagu teiste puude kuningad.*

*Jahtund päikse naeratus on helge,
Igalpool on ainult lumi maas.
Iga koht nii puhas, kristallselge.
Uinub talve unes nurm ja aas.*

*Üle õrna, puhta lumivahu,
Mis täis hõbehärmi kiirgavaid,
Asub segamata talve rahu
Keset pärlilõngu veetlevaid*

Tähelend.

„Vikerkaar“ jaanuarikuus.

Uuest aastast pääle ilmuvad „Vikerkaares“ kaks pikemat kirjutust, nimelt Elly Kärk'i reisimälestused „Vaaraode maal“ ja Jack London'i „Vabadus kutsub“. Jack London on üks kuulsamaist kirjanikest. — see juba vastutab tema tööde väärtuslikkuse eest. „Vabadus kutsub“ käsitab ühe koera, Bucki, juhtumusi ja hingeelu polaarmaal. Elly Kärk'i „Vaaraode maal“ on huvitav kui reisikirjeldus, mis käsitab Egiptuse olusid ja kultuuri. Suureks väärtuseks kirjeldusele on veel see, et ta on kaunistatud huvitavate ja tehniliselt hääde piltidega. „Vaaraode maal“ pakub palju igale noorele, kes huvitatud müstilisest kõrberahvast ja fakiirest. Soome kirjaniku Kalliola „Jõulud tühjal karil“, kirjeldab

tühjale saarele sattunud poiste üleelamusi ja nende õnnelikku pääsmist piinarikkast näljasurmast. Loodusteadlastele pakub huvitavat Jursi Sanderi „Looduse imed“, mis ilmub igas numbris ja milles käsitatakse looduse nähtusi, nagu virmalised, keerduuled ja ilmakedad. Lühematel jutustustel olgu nimetatud tähelepanuväärsed: P. Grünfeldt'i „Leivakotti“ ja M. Kyberi „Töö enne päeva tõusu“. Kenakene oli ka Anni Svan'i „Vihase Hauka vangis-

na“. Piltidest olid iseäranis tähelepanuväärilised Poola graafilisest kunstist võetud pildid. Kaanepildid mulle väga ei meeldinud. Nad olid nagu liig kulunud mõtted juba. Kuid siiski rahuldavad. Mis mind üllatas, see oli jalustrabav tõde, et noorte tööde nurk puudus. Kas selle põhjuseks on toimetuse keeldumine noorte tööde vastuvõtmises, mis vaevalt usutav, või on noored ise liig leiged olnud. Muidu kõik kau- nis ja huvitav!
Esko Sarep.

MALE.

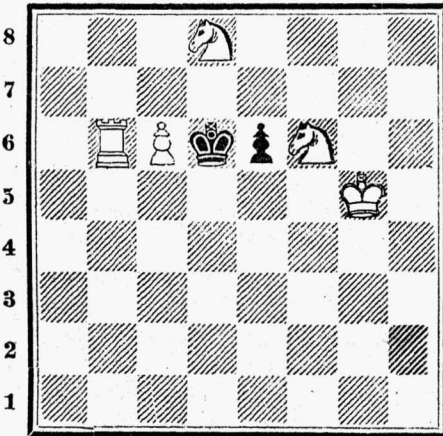
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 10.

Kokku säädnud Zech.

Mustad.

A B C D E F G H

Valged.

Valged: K g5, O b6, R d8 ja f6, S c6.

Mustad: K d6, S e6.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülesande nr. 5 lahendus:

1. L a8 — b8, K h5 — h4,
2. L b8 — b2 annab matt.
1. (L a8 — b8), K h5 — k6,
2. L b8 — h8 annab matt.

Ülesande nr. 6 lahendus:

1. L f1 — f2, K a4 — a5,
2. L f2 — a7 annab matt.
1. (L f1 — f2), O b2 — d4,
2. L f2 — a2 annab matt.

Õiged lahendused mõlema ülesande kohta saatsid: Oskar Roodes, Karl Kivi, Helmut Kärdt ja O. Tedder (Tallinnast), A. Jakobson (Tartust), Pomerants (Auverest).

Ülesande nr. 1 oli veel õieti lahendanud Aksel Luik (Pärnust), ülesande nr. 4 — O. Tedder.

Ülesande nr. 7 lahendus:

1. L e2 — b5, K d4 — e4,
2. L b5 — f5, K e4 — d4,
3. L f5 — d5 annab matt.

Õiged lahendused ülesande nr. 7 kohta saatsid: Q. Tedder ja Karl Kivi (Tallinnast), F. Pomerants (Auverest), Martin Villemson (Pärnust), H. Tiedt (Tartust) nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8; Oskar Roodes ja Karl Kivi (Tallinnast) nr. 6 ja 7; R. Grepp (Tallinnast), Elmar Raud (Põltsamaalt), Walter Weissberg (Kuresaarest).

Järgmine „Vikerkaar“ nr. 10 viib meie noored sõbrad, kes rohkem soovivad teada võõraist maist, külla Soome. — Maailma riikide lipud leht II ja III ilmuvad „Vikerkaare“ lähemais numbris.